

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-18>

УДК 81'243-048.32:378.4-057.875

Ванівська О.М.

Національний лісотехнічний університет України

Ванівська О.І.Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ВОЛОДІННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ СТУДЕНТАМИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВЗО ЯК НЕОБХІДНА УМОВА МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Анотація. Стаття присвячена проблемі вивчення іноземної мови студентами нефілологічних спеціальностей у вищій школі. Окреслено загальні тенденції навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей з точки зору її викладання як академічної дисципліни. Розкрито можливі шляхи підвищення рівня володіння іноземною мовою та проаналізовано процес іншомовної підготовки студентів нефілологічних спеціальностей. Встановлено, що сформовані комунікативні навички є одним із головних факторів, що сприяють формуванню професійної мобільності студентів. У статті зазначено, що в основу організації процесу вивчення іноземних мов покладено Рекомендації Ради Європи, відповідно до яких викладання іноземних мов повинно базуватись на спільних для всіх країн Європи цілях, змісті та методах навчання, маючи на меті досягнення загальнорекомендованих кваліфікаційних рівнів, які забезпечать ефективне іншомовне спілкування в межах європейського простору.

Ключові слова: іноземна мова, рівні володіння мовою, знання, уміння і навички, студенти нефілологічних спеціальностей, іншомовна комунікативна компетентність, професійне іншомовне спілкування.

Vanivska Oleksandra

Ukrainian National Forestry University

Vanivska OlgaLviv Regional Institute for Public Administration of the
National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

IMPROVEMENT OF FOREIGN LANGUAGE MASTERY BY STUDENTS OF NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS (HEI) AS A PREREQUISITE FOR INTERNATIONAL ACADEMIC MOBILITY

Summary. The article is devoted to the problem of learning a foreign language by students of non-philological specialties at a higher school. Outlined are the general tendencies of teaching foreign language to students of non-philological specialties in terms of its teaching as an academic discipline. Possible ways to improve the foreign language mastery are revealed, and the process of foreign language training of students of non-philological specialties is analyzed. It is found that the developed communicative skills are one of the main factors contributing to the formation of students' professional mobility. The purpose of the article is to study and substantiate the main ways of improving students' foreign language mastery in non-philological specialties in the context of Ukraine's integration into European educational space. The basic principles of learning foreign languages at a higher school should be the communicative orientation, continuity and personal creativity of the student in the educational process. The main objective of studying a foreign language in higher education institutions is the formation of communicative competence in the learners, the basis for which is communicative abilities, formed on the basis of language knowledge and skills. The basis for organizing the process of foreign language learning is the Council of Europe Recommendations, according to which teaching of foreign languages should be based on goals, content and methods of learning common to all European countries, with the aim of achieving the generally recommended qualification levels that will ensure effective foreign language communication within the European space. According to the Council of Europe Recommendation, during such training, a mechanism for teaching and learning foreign languages should be introduced so that the student can be completely prepared for all-European tests for the B2 level. Therefore, in order to improve the foreign language mastery of students at UNFU, the following should be done: to increase the number of teaching hours, which will allow the teachers to create favorable conditions for improving the language level of the students; to ensure continuity of learning, that is, English classes should be conducted in all years of study; to form educational groups taking into account the students' initial level of language knowledge and taking into account the academic achievements of the students during their study; intensive use of multimedia and Internet technologies; the size of a group at English lessons should be smaller – maximum 15 students; the teachers should help the students develop their ability to study independently; to create and promote more opportunities for international exchange. The basic principles of communication-orientated professional foreign language teaching of students of non-philological specialties should be: active participation of the students in language learning; their encouragement in expressing their thoughts, expressing feelings and using their own experience; participation in educational activities that mimics or creates real situations of using a foreign language; encouraging the learners to work together; formation of the need to take responsibility for their own learning and to develop the ability to study throughout life; stimulation of cognitive processes among students; students perform different roles while studying. Modern language educational technologies assume that training the language activities should be interconnected. This integration of four skills (listening, speaking, reading, writing) is the main feature of modern practice of teaching foreign languages which is laid in new scientific and methodological complexes.

Undoubtedly, only a combination of all the above-mentioned forms of interaction between teachers and students provides the most effective study of foreign languages and will optimize the academic process and academic mobility of students.

Keywords: foreign language, foreign language mastery, knowledge, skills and abilities, students of non-philological specialties, foreign language communicative competence, professional foreign language communication.

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку загальноєвропейської вищої освіти зумовлюють інтеграцію знань з іноземних мов. Викладання іноземних мов визначається як один з пріоритетних напрямів освітньої діяльності держав світу, тому у центрі сучасної теорії і методики професійної підготовки майбутнього фахівця має перебувати формування у нього теоретичних і практичних засад мовних стратегій для успішного навчання в умовах сучасної освіти і професійної підготовки до здійснення в реальних життєвих умовах міжкультурного іншомовного спілкування. Мовні стратегії виявляються сьогодні однією зі складових такого спілкування, тому уміння їх застосовувати у реальній професійній роботі є актуальним і доцільним. Знання іноземних мов в сучасному світі є своєрідним вікном у світ, ключем до успіху та професійного становлення. З огляду на це вектор розвитку навчального процесу в НЛТУ України повинен бути націлений на якісну підготовку фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів, що базується на принципах забезпечення високої якості викладання іноземних мов, мотиваційному стимулюванні до вивчення мов інших народів як необхідної умови для інтеграції у європейський та світовий освітній простір. Тому, нагальним завданням вищої педагогічної освіти на сучасному етапі є формування у студентів вищих навчальних закладів професійних знань та умінь, під якими ми розуміємо якість володіння кожним студентом достатнім обсягом іншомовного матеріалу і певним рівнем сформованості механізмів іншомовного професійного спілкування, що дозволить їм здійснювати спілкування у різноманітних сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення вітчизняної та зарубіжної літератури показало, що значний внесок у виявлення підходів до мовних стратегій у своїх дослідженнях зробили В. фон Гумбольдт, Ф. Де Соссюр, О. Потебня, М. Хомський, Л. Щерба та ін. [3; 9; 13; 14]. Питанню комунікативного спілкування іноземними мовами у вищому закладі освіти присвячені праці А. Маркової, Г. Рогової, В. Костомарової, В. Скалкіної та інших науковців, а проблемам викладання і вивчення іноземних мов – О. Вишневський, І. Зимня, Г. Китайгородська, С. Ніколаєва, Г. Рогова, Є. Пасов. На сучасному етапі багато науковців-філологів займаються проблемами вивчення іноземної мови на нефілологічних спеціальностях, зокрема: Г. Савченко, Л. Котлярова, І. Батіна, І. Горшенева, А. Зелікман, Я. Хоменко – для юридичних спеціальностей, Є. Мірошніченко, Л. Манякіна, О. Капустіна, Т. Перович, Н. Сініцина, Б. Тернова, Л. Ушакова, Л. Чеботарьова, О. Шевченко, Т. Андрюхіна та ін. – для економічних спеціальностей, фізико-математичних та технічних спеціальностей – К. Близниченко, В. Богашев, І. Головіна, О. Гречина, В. Дорожкіна, М. Кра-

синська, І. Лепешова, Є. Миронова, А. Поталуєва, Н. Прусс, О. Тарнопольський, І. Гришина, Г. Ємельянова.

Метою статті є обґрунтування основних шляхів підвищення рівня володіння іноземною мовою студентами нефілологічних спеціальностей в умовах інтеграції України у європейський освітній простір.

Виклад основного матеріалу. Відомо, мова є всезагальним явищем і відтак відіграє провідну роль у саморозвитку будь-якого співтовариства, чи студентського, чи викладацького складу. Водночас змінюється світ, а значить змінюються й мовні пріоритети. Майбутній професіонал, фахівець повинен вільно спілкуватися з переважною більшістю людства, тому будь-який студент завжди прагнув мати загальну для всіх мову міжнародного спілкування. Сучасна «англомовність» є об'єктивною тенденцією, зумовленою геополітичними і соціально-економічними факторами, характерними для багатьох країн світу.

Основне призначення іноземної мови як предметної галузі навчання у закладах освіти – сприяти оволодінню тими, хто навчається, уміньми і навичками спілкуватися в усній і письмовій формах відповідно до мотивів, цілей, соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях. Сказане засвідчує, що вищі навчальні заклади є тими освітніми установами, де формуються базові механізми іншомовного спілкування, які у майбутньому випускники зможуть розвивати і удосконалювати відповідно до власних потреб.

Головна мета вивчення іноземної мови у вищих закладах освіти полягає у формуванні у тих, хто навчається, комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміньми, сформовані на основі мовних знань і навичок. Розвиток комунікативної компетенції залежить від соціокультурних і соціолінгвістичних знань, умінь і навичок, які забезпечують входження особистості в інший соціум, соціалізацію у новому для неї суспільстві. Оволодіння студентами іноземною мовою сприяє розвитку в них здібностей використовувати її як інструмент спілкування в діалозі культур і цивілізацій сучасного світу, а також проявляється як засіб міжособистісної взаємодії в умовах багатонаціонального і полікультурного світового простору.

У вищому навчальному закладі систематизується та узагальнюється мовний, мовленнєвий та комунікативний досвід студентів, набутий ними на попередніх етапах вивчення мови. Методи і види навчальної діяльності все більше набувають форм, наближених до реальних умов спілкування. Широко використовуються творчі, проектні, групові, інтерактивні форми роботи студентів. Зміст освіти диференціюється відповідно до профілю навчання. Розвиваються уміння професійно спрямованого використання іноземної мови відповідно до певної галузі знань.

Зростаюча потреба у спілкуванні та співпраці між країнами і народами з різними мовами, культурними традиціями, вимагає суттєвих новацій у вищій школі. Стрімкі зміни, що відбуваються в українському суспільстві, оновлення освітньої системи, досягнення в галузі теорії та практики навчання іноземних мов ставлять українську школу перед необхідністю оновлення змісту та методів навчання іноземних мов. Саме тому Міністерством освіти і науки України було прийнято рішення про створення нової програми з іноземних мов [6].

Основними засадами вивчення іноземних мов у вищій школі мають стати комунікативна спрямованість, наступність та особиста творчість студента в навчальному процесі. Зокрема, студенти повинні вміти продемонструвати:

- здатність ефективно використовувати іноземну мову як при спілкуванні в реальних життєвих ситуаціях, так і задля набуття й розвитку знань;
- володіння мовленнєвими вміннями (аудіюванням, говорінням, читанням, письмом) на загальному базовому рівні;
- знання основних синтаксичних, семантичних, граматичних та фонетичних закономірностей іноземної мови;
- здатність орієнтуватися у соціокультурних аспектах країни, мова якої вивчається, використовувати вміння, набуті під час навчання, відповідно до комунікативної ситуації;
- здатність використовувати навчальний досвід, набутий у середній школі, для подальшої самостійної роботи з метою самоудосконалення;
- здатність використовувати автентичний іношмовний матеріал з метою самоосвіти і в особистих цілях.

Гришковою Р.О. проаналізовано стан навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти з позицій особистісного підходу та рівень їх комунікативної компетенції. Нею обґрунтовано критерії оцінювання змін в особистості студентів в процесі вивчення іноземної мови в особистісно орієнтованому режимі та критерії визначення результативності навчання іноземної мови. Такими критеріями нею визначено: систему ставлень студентів до викладачів та носіїв іноземної мови, процесу навчання та вивчення іноземної мови, до себе як студента та як до особистості; зміни рівня суб'єктивного контролю студентів; рівень комунікативної компетенції з іноземної мови; виникнення новоутворень в особистості студентів.

Аналіз результатів констатуючого етапу її дослідження дозволив з'ясувати загальні тенденції навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей з точки зору її викладання як академічної дисципліни:

- стихійний перехід від традиційного граматики-перекладного методу до комунікативного без урахування переваг особистісного підходу;
- збільшення обсягу інформації про країни, мова яких вивчається, за рахунок нехтування змінами у ставленні студентів до предмету;
- перевага фронтальних видів роботи з групою;
- недооцінка ролі діалога як найбільш ефективного виду роботи для розвитку ініціативного мовлення та формування комунікативної компетенції студентів;

- визначення для розмовної практики тем, які не мають особистісної спрямованості;

- нехтування урахуванням особистісних інтересів студентів, їх ціннісних орієнтацій [2].

Головне призначення іноземної мови – стати засобом спілкування студентів завдяки сформованим комунікативним вмінням: говоріння, аудіювання, читання та письма. Якщо студенти навчатися розмовляти, слухати, читати та писати іноземною мовою, вони забезпечать собі доступ до інших національних культур, а отже, до світової культури. Це буде істотним внеском у підвищення рівня їх гуманітарної освіти та розширення світогляду.

Для того, щоб досягти позитивних результатів у вивченні іноземної мови, кожен педагог повинен володіти сучасними технологіями навчання; застосовувати активні методи навчання, систематично розробляти та апробувати педагогічні нововведення. Але існує ще й другий бік проблеми, не менш важливий, ніж перший. Це – організація навчання, до якої належать умови, місце, кількість часу, відведеного на навчання, навантаження педагогів, студентів і багато інших чинників, які визначаються керівниками освітнього процесу всіх рівнів, від яких якість навчання залежить не менше, а може, навіть і більше, ніж від вибору методології. Головним є те, що планування досягнення певного рівня володіння мовою повинно суворо узгоджуватися з умовами навчання (години, планування, навантаження тощо), що залежать від керівників освітнього процесу.

У сучасних умовах розвитку загальноєвропейської і глобальної взаємодії й інтеграції знання іноземних мов та їх викладання визнається одним із пріоритетних напрямів освітньої діяльності держав світу. Ініціативи представників європейських країн у виробленні єдиних стандартів щодо рівнів володіння іноземною мовою, висунуті ще в 1971 р., набули сьогодні певної завершеності у вигляді Загальноєвропейських рекомендацій з питань вивчення, викладання та оцінювання мови. Успішна реалізація цих рекомендацій у сфері освіти в Україні значною мірою залежить від рівня кваліфікації та професійної підготовки викладачів іноземної мови. А інноваційний характер процесу підвищення якості спілкування між європейцями з різною мовою та культурним підґрунтям засвідчує необхідність реформування вітчизняної професійної підготовки викладача іноземної мови відповідно до загальноєвропейських вимог щодо мовної освіти. Під цим оглядом у центрі сучасної професійної підготовки майбутнього викладача іноземної мови має стояти формування у нього теоретичних і практичних засад для успішної передачі тим, кого він навчає, своїх знань і навичок з метою їх подальшого використання у реальних життєвих умовах міжкультурного іншомовного спілкування. Водночас для успішної реалізації цього завдання потрібна інтенсифікація професійних педагогічних контактів між викладачами іноземної мови як в Україні, так і поза її межами. Така інтенсифікація має бути передбачена в нових програмах викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах і враховувати рекомендації Ради Європи. «Проникнення в ши-

рокий світ починається зі спроб зрозуміти його, налагодити з ним контакти і вступити в багатоплановий діалог. Тільки тоді ми зможемо знайти ті форми презентації власної культури і власних інтересів, в яких світ зможе зрозуміти і нас самих» [8, с. 22].

Інтеграція України в європейський освітній простір, розширення міжнародної співпраці у сферах економіки, освіти, науки, культури ставить перед вищими навчальними закладами завдання якісної підготовки фахівців різних освітньо-кваліфікаційних рівнів з іноземної мови згідно з міжнародними стандартами. В основу організації процесу вивчення іноземних мов покладено Рекомендації Ради Європи, відповідно до яких викладання іноземних мов повинно базуватись на спільних для всіх країн Європи цілях, змісті та методах навчання, маючи на меті досягнення загальнорекомендованих кваліфікаційних рівнів, які забезпечать ефективне іншомовне спілкування в межах європейського простору. А відтак, існує нагальна потреба приведення усієї системи викладання іноземних мов до міжнародних стандартів.

Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти існують шість рівнів володіння мовою (A1–C2), які широко визнаються як стандарт класифікації мовних умінь окремої особи та були розроблені Асоціацією Мовних Експертів ALTE (The Association of Language Testers in Europe): інтродуктивний (Breakthrough або A1), середній (Waystage або A2), рубіжний (Threshold або B1), просунутий (Vantage або B2), автономний (Effective Operational Proficiency або C1) і компетентний (Mastery або C2) [5]. Вони охоплюють проміжок від базового до практично бездоганного рівня володіння мовою (далі РВМ). На них зорієнтовані навчальні посібники з будь-якої європейської мови, довідники, словники, тести. Введення цих рівнів в українську практику викладання й вивчення іноземної мови має підняти якість вивчення та викладання мов, а також зробити оцінювання РВМ прозорим і таким, що визнається у широкому європейському форматі. Відповідно до Державного стандарту базової та повної середньої освіти від 2004 року, РВМ випускників шкіл має відповідати рівню B1+. Таким чином очікується, що вступний рівень абітурієнтів ВЗО має бути не нижчим рівня B1+. Однак, на даний час реальна ситуація щодо рівня володіння іноземної мови не є оптимістичною. Як свідчать результати проведеного тестування серед першокурсників НЛТУ України для ранжування їх за рівнями володіння мовою та створення відповідно базового та посиленого модулів, мовний рівень, з яким студенти приходять до вищого закладу освіти, залишає бажати кращого, а саме: наявність рівня B2 є лише у 2% студентів, B1 – 7%, A2 – 20%, A1 – 71%.

Згідно з рекомендаційним листом Міністерства освіти і науки України щодо запровадження європейських стандартів викладання та вивчення іноземних мов, на основі збільшення кількості годин і вдосконалення й осучаснення методик викладання необхідно створити умови для вивчення англійської мови як мови міжнародного академічного спілкування задля досягнення випускниками ВЗО рівня B2 відпо-

відно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти [11]. Тож упродовж навчання має бути впроваджений такий механізм викладання та вивчення іноземних мов аби студент міг без труднощів скласти загальноєвропейський тест для здобуття рівня B2 [4]. Так, напр., Cambridge ESOL (English for Speakers of Other Languages) стверджує, що достатньо наступної кількості годин для оволодіння англійською мовою на тому чи іншому рівні: A2 – 180-200 аудиторних годин; B1 – 350-400; B2 – 500-600; C1 – 700-800 та C2 – 1000-1200. Типова програма викладання англійської мови для професійного спілкування (далі програма АМПС) тлумачить, що курс АМПС для бакалаврів повинен охоплювати етап навчання від рівня B1+ до рівня B2 і забезпечити досягнення випускниками рівня незалежного користувача англійської мови. Він є необхідним для всіх спеціальностей і вимагає мінімум 270 аудиторних академічних годин та ще 126 годин для самостійної роботи [1].

Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця вступники до вищих немовних закладів освіти мають володіти іноземною мовою на рівні B1+ і бути готовими до опанування професійно орієнтованого курсу іноземної мови рівня B2. На жаль, досвід свідчить, що значна кількість вступників не має достатнього рівня володіння міжнародним стандартом іноземної мови, що вимагає від вищих навчальних закладів за короткий термін сформувати в них потрібні компетенції в усіх видах мовленнєвої діяльності. З одного боку, недостатній рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції унеможлиблює введення курсу професійно орієнтованої іноземної мови на першому році навчання в університеті. З іншого боку, зважаючи на те, що студенти немовних спеціальностей опановують фахові дисципліни і набувають первинних професійних навичок і вмінь починаючи з третього року навчання, введення такого курсу на перших роках буде малоефективним. Таким чином, буде доцільним протягом перших двох років формувати у студентів іншомовну комунікативну компетенцію, а на 3-му і 4-му курсах – іншомовну комунікативну професійну компетенцію.

На сьогоднішній день існує вкрай обмежена сітка годин: в основному 2 аудиторні години на тиждень вивчення іноземної мови для студентів НЛТУ України у групі, яка складається в середньому із 9-12 осіб, що означає 10 – 7.5 хвилин на тиждень для 1 студента. Отже, саме за такий час студент повинен навчитися вільно спілкуватися іноземною мовою на рівні B2 (просунутий користувач) і зможе за умови дуже низького вхідного рівня (як відомо, рівень студентів-першокурсників часто не відповідає задекларованому рівню B1 як вихідний рівень випускників середньої загальноосвітньої школи) «спілкуватися з носіями мови з таким ступенем швидкості та спонтанності, який не завдає труднощів жодній із сторін» [5]. Все це говорить про те, що першим кардинальним кроком щодо покращення вивчення студентами іноземних мов повинен бути крок у бік значного розширення об'єму аудиторних годин для вивчення іноземних мов.

Таким чином, невідповідність існуючої кількості аудиторних годин для вивчення іноземної

мови в українських ВЗО технічного профілю із заявленими вимогами до знань і вмінь на рівні B2, який пропонується у Листі МОН України, очевидна.

Беручи до уваги викладене вище вважаємо, що весь навчальний процес вивчення іноземної мови повинен складатися із трьох дисциплін. Відповідно до нової концепції НЛТУ України упродовж перших двох років навчання студенти освітнього рівня «бакалавр» вивчатимуть іноземну мову як обов'язкову компоненту навчального процесу, а вже на III-IV курсах обиратимуть її з переліку дисциплін за вибором. Щодо освітнього рівня «магістр», то у 1-му семестрі вивчатимуть навчальну дисципліну «Ділова іноземна мова», як обов'язкову, а у 2-му семестрі обиратимуть з переліку вибіркових дисциплін. Нова концепція вивчення мов передбачає відомі загальноєвропейські принципи дидактики і методики вивчення іноземних мов, коли мову вивчають на основі комунікативних компетенцій, які дають можливість людині якомога швидше перейти від мислення рідною мовою до мислення іноземною.

Додатково до цього мінімуму можна виділити ще декілька годин на факультативні курси, що дозволить ВЗО підвищити вихідний РВМ студентів. За рахунок додаткових годин може бути також запропоновано перехідний курс для задоволення потреб тих студентів, що мають дещо нижчий початковий рівень володіння англійською мовою. Такий курс підведе їх до мінімально необхідного рівня, зафіксованого у Державних стандартах базової і повної середньої освіти (B1+). Перехід від рівня нижчого до вищого рівня може відбуватися шляхом самоосвіти студента, якій сприяють заняття з мови, а також майстерні, семінари, лекції, що проводяться викладачами-предметниками англійською мовою. Також може бути розроблене широке коло факультативних курсів у межах кожного кваліфікаційного рівня відповідно до конкретних потреб студентів, викладачів-предметників та роботодавців. Їх можуть обирати студенти, котрі бажають розвивати свої мовленнєві вміння в межах своєї спеціальності або ж поліпшувати свої професійні комунікативні вміння у сферах того ж самого РВМ [12].

Невід'ємною частиною будь-якого курсу є й самостійна робота студентів, яка потребує регулярного й послідовного оцінювання. Матеріали для самостійної роботи також вимагають особливої уваги з боку викладачів, оскільки лише невелика частка українських студентів має необхідні навички організації свого навчання без пильного нагляду з боку викладачів. Тому, матеріали для самостійної роботи повинні містити чітко сформульовані завдання і зразки їх виконання, бути доступними для студентів поза межами аудиторних занять та доступними з різних джерел інформації (друкованих, аудіо, відео, комп'ютерних програм, Інтернету) для підтримки індивідуальних стилів навчання. Завдання для самостійної роботи можуть мати різний характер: від індивідуальних вправ до групових проектів.

На жаль, в останні роки ми бачимо не лише низький базовий рівень мовної підготовки, але й майже повну відсутність мотивації у студентів щодо подальшого поглибленого вивчення іно-

земної мови, що ускладнює досягнення цілі – розвинути та закріпити мовленнєві навички. Тому, вважаємо, що саме з мотивації та зацікавленості студентів у предметі, що вивчається, треба починаючи працювати з першокурсниками, широко використовуючи сучасні дидактичні принципи, а саме принцип систематичності та послідовності у викладанні предмету, активного та свідомого сприйняття навчального матеріалу, зв'язку навчання із життєвими реаліями (обов'язкове додавання лінгвокраїнознавчої інформації), принцип наочності навчання (пошук шляхів симуляції заглиблення в іншомовне середовище), принцип поєднання різних форм навчання залежно від складу та методів навчання, принцип інноваційності навчання (активне використання аудіо- та мультимедійних засобів), принцип психологічного комфорту (зняття мовної напруги через побоювання зробити граматичні, лексичні або стилістичні помилки) тощо.

Практична робота в аудиторії показує, що навіть за умов активної репрезентації викладачем навчального матеріалу певна частина студентів залишається пасивною, не усвідомлюючи для себе значення та необхідності набуття нових мовленнєвих навичок.

Таким чином, для того, щоб підняти рівень володіння іноземними мовами студентів НЛТУ України до рівня B2 відповідно до Рекомендацій Ради Європи, необхідно здійснити наступне:

1. Збільшення кількості контактних годин для досягнення вимог за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, що дозволить викладачам створити сприятливі умови для підвищення мовного рівня студентів. Міністерство та заклади освіти повинні привести контактні години у відповідність до рекомендацій Міністерства щодо переходу від одного рівня за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти до іншого, а саме A2-200 годин, B1-400 годин, B2-600 годин, C1-850 годин. Особливо це стосується таких професійних галузей як, бізнес і туризм, що вимагають більш високого РВМ для ефективного професійного спілкування, ніж, скажімо, технологія, сільське господарство та інженерні науки. Ця різниця пояснюється тим, що названі першими професії передбачають більш інтенсивну комунікативну діяльність, ніж ті, що названі останніми.

2. Забезпечення безперервності навчання, тобто заняття з англійської мови повинні проводитися на всіх роках навчання для підтримання належного рівня і підвищення шансів досягнути вимоги за шкалою Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти.

3. Формування навчальних груп з урахуванням початкового рівня знань та з урахуванням навчальних досягнень студентів у ході їх вивчення.

4. Інтенсивне використання мультимедійних та Інтернет-технологій упродовж усього періоду навчання. Потрібно відійти від вчителєцентричних занять та застосовувати більш сучасні методичні підходи, які передбачають взаємодію студентів, і таким чином підвищити ефективність використання контактних годин. Викладачі повинні шукати способи спілкування з англомовними людьми (не обов'язково з носіями мови) через проведення англомовних розмовних

клубів і використання технологій, наприклад, Skype. Зауважимо, що використання відео- та комп'ютерних технологій значно розширює, урізноманітнює програму вивчення іноземних мов у вищому навчальному закладі. При вдалому виборі матеріалу та його цілеспрямованому плануванні ці технології додають до навчального процесу елементи новизни, зацікавлюють студентів вивченням іноземних мов, відкриваючи їм доступ до різноманітних автентичних матеріалів, роблять студентів організованішими, незалежними та дисциплінованими, розширюють їх мотивацію, надають їм можливість працювати над мовою у зручній для цього час, а отже, сприяючи усьому навчальному процесу.

5. На заняттях з англійської мови розмір групи повинен бути меншим – максимум 15 студентів, адже відомо, що групи з високою наповненістю унеможливають тренування іншомовних мовленнєвих навичок та сприяють зниженню мотивації.

6. Викладачам потрібно допомагати студентам розвивати вміння навчатися автономно, щоб студенти могли більше взаємодіяти з англійською мовою поза контактними годинами, виділеними у розкладі.

7. Університети повинні створювати і популяризувати більше можливостей для міжнародного обміну.

Висновки і пропозиції. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що вивчення іноземних мов є соціальним замовленням суспільства, яке повинно інтенсифікуватися у професійній підготовці фахівців вищої школи.

Отже, для досягнення професійного успіху важливо, щоб студенти, які вивчають іноземну мову, могли стати її ефективними (активними) користувачами. Тому вони повинні розвивати

навички та вміння використовувати мовні форми для реальних комунікативних цілей, послуговуватися ними у реальних життєвих ситуаціях. Основними принципами комунікативно орієнтованого професійного навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей мають стати: активна участь слухачів у вивченні мови; їх заохочення щодо висловлювання своїх думок, висловлення почуттів і використання власного досвіду; участь у навчальній діяльності, яка імітує або створює реальні ситуації використання іноземної мови; заохочення слухачів працювати разом; формування потреби брати на себе відповідальність за власне навчання і розвивати вміння вчитися протягом усього життя; стимулювання у слухачів когнітивних процесів; виконання студентами різних ролей під час навчання. Сучасні мовні освітні технології передбачають, що навчання різновидів мовленнєвої діяльності повинно бути взаємопов'язаним. Ця інтеграція чотирьох умінь (аудіювання, мовлення, читання, письмо) – головна риса сучасної практики навчання іноземних мов, яка закладена в нових науково-методичних комплексах.

Безперечно, що тільки поєднання усіх вищезазначених форм взаємодії педагогів і студентів забезпечує найбільшу ефективність вивчення іноземних мов, а також сприятиме оптимізації навчального процесу та академічній мобільності студентів. Частка використання кожної конкретної форми освоєння іноземних мов залежить як від ступеня підготовки дидактичного забезпечення, бажання викладачів, розумової, мовленнєвої та творчої активності студентів, так і від технологічної оснащеності навчального закладу. Усе це змушує педагогів на практиці орієнтуватися лише на особистий досвід і вміння емпірично шукати шляхи ефективного викладання іноземних мов.

Список літератури:

1. Бакаева Г.Є., Борисенко О.А., Зуенко І.І., Іваніщева В.О., Клименко Л.Й., Козимирська Т.І., Кострицька С.І., Скрипник Т.І., Тодорова Н.Ю., Ходцева А.О. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Київ: Ленвіт, 2005. 119 с.
2. Гришкова Р.О. Педагогічні умови реалізації особистісно орієнтованого навчання іноземної мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих закладів освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2000. 196 с.
3. Гумбольдт В. Язык и философия культуры. Москва : Прогресс, 1985. 450 с.
4. Єпіцин Є., Киричиця В. Підвищення рівня володіння іноземною мовою студентами немовних спеціальностей ВНЗ як необхідна умова забезпечення права на академічну мобільність. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка*. Серія : Педагогіка. 2016. № 1(3). С. 67–73.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
6. Закон України «Про вищу освіту». *Голос України*. 2002. 24 січня. Ст. 10.
7. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Київ : Ленвіт, 1999. 320 с.
8. Парахонський Б.О. Місце та роль України у сучасному геополітичному просторі. *Стратегічна панорама*. 1998. № 1–2. С. 22.
9. Поважна Л.І. Педагогічні інновації у практиці підготовки фахівців сфери туризму. *Проблеми освіти*. 2000. Вип. 22. С. 78–81.
10. Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні / Указ Президента України № 641 від 16.11.2015. URL: <http://www.president.gov.ua> (дата звернення: 07.02.2019).
11. Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін / Лист МОН України № 1/9-120 від 11.03.2015 р. URL: <http://www.mon.gov.ua> (дата звернення: 08.02.2019).
12. Род Болайто та Річард Вест. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови : Проект «Англійська мова для університетів». Київ : «Сталь», 2017. 154 с.
13. Скубашевська Т. Мовні стратегії в контексті впровадження новітніх інформаційних технологій. *Вища освіта України*. 2004. № 4. С. 82–88.
14. Фукуяма Ф. Глобалізація безконечна. *«В»: незалежний культурологічний часопис*. 2000. № 19. С. 62.

References:

1. Bakayeva G.Ye., Borysenko O.A., Zuyenko I.I., Ivanishheva V.O., Klymenko L.J., Kozyr'ska T.I., Kostryczka S.I., Skrypnyk T.I., Todorova N.Yu., Xodceva A.O. (2005). *Programa z anglis'koyi movy dlya profesijnogo spilkuvannya* [National ESP Curriculum]. Kyiv : Lenvit. (in Ukrainian)
2. Ghryshkova R.O. (2000). Pedagoghichni umovy realizaciji osobystisno orijentovanogho navchannja inozemnoji movy studentiv nefilologhichnykh specialnostej vyshhykh zakladiv osvity [Pedagogical conditions of realization of personally oriented foreign language teaching by students of non-philological specialties of higher educational institutions] (PhD Thesis), Kyiv : Institute of Pedagogics and Psychology of Vocational Training of the Academy of Pedagogical Science of Ukraine.
3. Gumbol'dt V. (1985). *Yazyk i filosofiya kul'tury* [Language and Philosophy of Culture]. Moscow : Progress. (in Russian)
4. Jepicyn Je., Kyrykyl'cya V. (2016). Pidvyshhennja rivnja volodinnja inozemnoju movoju studentamy nemovnykh specialnostej VNZ jak neobkhdna umova zabezpechennja prava na akademichnu mobilnistj [Increasing the level of foreign language proficiency of non-linguistic specialties students of higher educational institutions as a prerequisite for the right to academic mobility]. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv*, vol. Pedagogics, no. 1(3), pp. 67–73.
5. Nikolaeva S. (ed.) (2003). *Zaghaljnojeuropejski rekomendaciji z movnoji osvity: vyvchennja, vykladannja, ocinjuvannja* [European-wide recommendations on language education: study, teaching, evaluation]. Kyiv : Lenvit.
6. Gholos Ukrainy (2002). *Zakon Ukrainy «Pro vyshhu osvitu»* [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Voice of Ukraine.
7. Nikolajeva S.J. (1999). *Metodyka navchannja inozemnykh mov u serednikh navchalnykh zakladakh* [Methods of teaching foreign languages in secondary schools]. Kyiv : Lenvit. (in Ukrainian)
8. Parakhonskyj B.O. (1998). Misce ta rolj Ukrainy u suchasnomu gheopolitychnomu prostori [The place and role of Ukraine in the modern geopolitical space]. *Strategic panorama*, no. 1–2, p. 22.
9. Povazhna L.I. (2000). Pedagoghichni innovaciji u praktyci pidghotovky fakhivciv sfery turizmu [Pedagogical innovations in the practice of training specialists in the sphere of tourism]. *Problemy osvity*, vol. 22, pp. 78–81.
10. Ukaz Prezydenta Ukrainy (2015). Pro ogholoshennja 2016 roku Rokom anghlijskoji movy v Ukraini [About Announcement 2016 Year of the English Language in Ukraine]. Available at: <http://www.president.gov.ua> (accessed: 07.02.2019).
11. Lyst MON Ukrainy (2015). Pro orghanizaciju vyvchennja ghumanitarnykh dyscyplin [About the organization of studying humanitarian disciplines]. Available at: <http://www.mon.gov.ua> (accessed: 07.02.2019).
12. Rod Bolajto ta Richard Vest (2017). Internacjonalizacija ukrajinsjkykh universytetiv u rozrizi anghlijskoji movy: Proekt «Anghlijska mova dlja universytetiv» [The internationalisation of Ukrainian universities: the English language dimension: English for Universities Project]. Kyiv. (in Ukrainian)
13. Skubashevsjka T. (2004). Movni strateghiji v konteksti vprovadzennja novitnikh informacijnykh tekhnologhij [Language strategies in the context of the introduction of the latest information technologies]. *Vyshha osvita Ukrainy*, no. 4, pp. 82–88.
14. Fukujama F. (2000). Globalizacija bezkonechna [Endless Globalization]. *The Independent cultural journal "I"*, no. 19, pp. 62.